

RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI ÜZERİNDEN ULUSLARARASI SİSTEME DAİR BİR DEĞERLENDİRME

Şaban ÖZTÜRK¹

Öz

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de devletlerarası ilişkilerin varlığından ve bu ilişkilerin giderek çok yönlü hale geldiğinden bahsedilebilir. Bu çok yönlü ve yeni ilişkilerin kurulmasında küreselleşmenin önemli etkisi olduğu görülmektedir. Devletlerarası ilişkilerin tıkanıp noktada ise çatışmaların yaşandığı bir gerçektir. Ancak bu çatışmaların ortaya çıkmasına kadar farklı yöntemlerin kullanılarak sorunların çözüme kavuşturulmaya çalışıldığı bilinmektedir. Bu yöntemlerden ilk akla gelen ise diplomatik kanalların aktif bir şekilde kullanılmasıdır. Bir uzlaşma yolu olarak diplomasi'nin önemi ve yöntemleri artmış olsa da zaman zaman etkisiz kaldığı ya da tam olarak kullanıl(a)madığı durumlar da ortaya çıkabilmektedir. Rusya – Ukrayna krizinde diplomatik birçok çalışmanın yürütülmesine rağmen savaş kaçınılmaz olmuştur. Bu durum uluslararası politikalarda realist düşüncenin haklılığını ortaya koyması bakımından son derece önemli sayılabilir.

Bu çalışmada uluslararası politikalar ele alınırken, diplomasi'nin önemi, uluslararası politikada yöntemler ve teorilere kısaca değinilmiştir. Ayrıca Rusya – Ukrayna Krizi üzerinden dünyada tekrar realist politikaların (idealizme karşı) etkin olduğu düşüncesi değerlendirilmektedir. Çalışmada sıcaklığını koruyan Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ayrıntıları ve şu ana kadar yansıyan sonuçlarından ziyade bu sürecin sorumlusu olarak görülen neo-liberal küresel sistemin vardığı son durum tahlil edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası güç, realizm, idealizm, neo-liberal politikalar.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İ.İ.B.F. Uluslararası İlişkiler Bölümü, sabanozturk@yyu.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-2095-195X.

AN ASSESSMENT ON THE INTERNATIONAL SYSTEM OVER THE RUSSIA-UKRAINE WAR

Abstract

As in the past, we can talk about the existence of interstate relations today and that these relations are becoming more and more multifaceted. It is seen that globalization has an important effect on the establishment of these versatile and new relations. It is a fact that conflicts occur at the point where interstate relations are blocked. However, it is known that the problems were tried to be solved by using different methods until the emergence of these conflicts. The first thing that comes to mind from these methods is the active use of diplomatic channels. Although the importance and methods of diplomacy as a means of reconciliation have increased, there may be situations where it is ineffective or not fully used (or not) from time to time. Despite the fact that many diplomatic studies were carried out in the Russia-Ukraine crisis, the war was inevitable. This situation can be considered extremely important in terms of demonstrating the justification of realist thought in international politics.

In this study, while dealing with international politics, the importance of diplomacy, methods and theories in international politics are briefly mentioned. In addition, the idea that realist policies (against idealism) are effective in the world over the Russia-Ukraine Crisis is evaluated. In the study, the details of the Russia-Ukraine War, which kept its temperature, and the latest situation of the neo-liberal global system, which is seen as responsible for this process, have been tried to be analyzed rather than the results reflected so far.

Keywords: International power, realism, idealism, neo-liberal policies.

GİRİŞ

Devletlerarası ilişkiler bağlamında Soğuk Savaş'ın başladığı yıllar, değişimin başladığı dönem olarak kabul edilmektedir. Uluslararası İlişkiler Tarihi (Potyemkin vd. 2009: 7) adlı kitabın önsözünde Birdal tarafından da vurgulandığı gibi; İkinci Dünya Savaşı sonunda Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin güçlenmesi ve bir anlamda İngiltere'nin hegemonyasını devralması aynı zamanda yeni bir dönemin de başlangıcı sayılmıştır. Bu yeni dönem uluslararası ilişkilerde liberal politikaları savunanlar bakımından hayal kırıklığı olarak görülebilir. Bir başka anlatımla bu dönem realist politikaları savunan düşünürlerin haklı çıktığı ve realist teorilerin değerini artırdığı bir zaman dilimi olarak kabul edilmiştir. Günümüze kadar da bu düşüncede önemli bir değişim olmadığı söylenebilir.

Devletlerarası ilişkilerin güç eksenli bir yöne evrilmesinde diplomatik kanalların yani diplomasinin önemini yitirdiği şeklinde bir algı oluşmuştur. Hâlbuki geçmişte son derece sınırlı bir alanda sürdürülmeye çalışılan diplomasinin günümüzde birçok farklı yöntemle geliştiği bilinmektedir. Sadece devletlerin değil aynı zamanda hükümetler arası ve hükümet

dışı örgütler ile çok uluslu şirketler, ulus üstü kuruluşlar ve diğer aktörlerin de uluslararası ilişkilerde etkin olması beklenen bir durumdur.

Günümüzde ister önleyici diplomasi isterse de küresel diplomasi olsun, devletlerarası aktörlerin de etkin bir şekilde kullanıldığı birçok yöntemin savaşları ve çatışmaları engellemede yetersiz kaldığı görülmektedir. Bir yandan devletlerin iç işlerinde demokratikleşme çabaları devam ederken, diğer yandan devletlerarası ilişkilerde baskı grupları, basın, medya, sivil toplum kuruluşları ve sosyal medyanın rolünün artmasının yanı sıra teknolojideki baş döndürücü gelişmeler, bu durumu çok fazla değiştirmemektedir.

Böylece teoride realizmin (politik realizm veya gerçekçilik teorisi) güç kazandığı düşüncesi ağırlık kazandığı gibi devletlerarası ilişkilerde de gücün hala en etkili silah olduğu açıkça gözlemlenmektedir. Aynı zamanda reel politik olarak da adlandırılan bu durum, devletlerin günümüzde de ilişkilerini güce dayalı bir şekilde yürüttüğü tezini güçlendirmiştir. Uluslar üstü kuruluşlara bile hâkim olan bu anlayış/güç politikası günümüzde halen geçerliliğini korumaktadır.

1. ULUSLARARASI İLİŞKİLERİN GENEL SEYRİ VE RUSYA

Devletlerarası ilişkilerde ortaya atılan teoriler arasında realist düşüncenin genellikle daha ön planda olduğu kabul edilebilir. Bu alanda kaynakların genellikle Antik Yunan'da Atina ve Sparta arasında geçen Peloponnesian (Peloponez) Savaşlarının bir analizi olarak görülen Thucydides'in tasvirlerine veya Sun Tzu tarafından yazılan Savaş Sanatı eserine atıf yaptığı bilinmektedir. Bunlara ilaveten Nicholo Machiavelli'de "Prens" adlı eseriyle güç politikalarının önemli savunucuları arasında sayılmaktadır. Bununla birlikte İkinci Dünya Savaşı öncesinde dünyadaki gelişmelerle eşzamanlı ortaya atılan realist teorinin zaman zaman önemini yitirdiği belirtilse de bu teoriye katkı sağlayanlar arasında önemli bir yeri olan Morgenthau'nun (1991, s.4-6) da belirttiği gibi uluslararası politikada çıkarlar güç olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca Morgenthau'ya göre ülkelerin ahlaki kaygıları ile evrensel ahlaki kurallar aynı şeyleri ifade etmeyebilir.

Çağdaş realistler, devletlerin sahip olduğu askeri kabiliyetleri ve ittifakları güvenliğin temeli saymaktadır (Lebow, 2021, s. 72). Böylece gücün yani çıkarların korunması mümkün olabilecektir. Devletlerin kendi çıkarlarını ön planda tutarak yetki alanlarını sınırlandırmamaları sonucunda dünyada birçok trajedinin yaşandığı, yirminci yüzyılda bu trajedilerin en büyükleri sayılan iki dünya savaşının meydana geldiği bilinmektedir. Bu

kapsamda Birinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan Milletler Cemiyeti savaşları önlemeye dönük misyonunu yerine getirememiştir. Ancak İkinci Dünya Savaşı'nın ağır yıkıcılığı ve insanlık tarihinde eşi görülmemiş tahribatı, devletleri Birleşmiş Milletler gibi bir örgütün kurulmasına istekli olmaya itmiştir. Milletler Cemiyeti'nden farklı olarak Birleşmiş Milletler evrensel nitelikli uluslararası siyasi bir örgüt niteliğine uygun bir şekilde kuvvet kullanmayı yasaklamakla birlikte istisnai olarak izin verdiği durumlarda da bunun çerçevesini çizmiştir (Bozkurt, 2003, s.1). Buna rağmen Birleşmiş Milletler tarafından alınan birçok kararın uygulan(a)madığı bilinen bir gerçektir. BM'nin kararlarının hangi gerekçelerle alınabildiği, bu kararların hukuki dayanaklarının nasıl oluşturulduğu ve devletlerin buna karşı tutumlarının nasıl olduğu ayrıca üzerinde durulması gereken bir konudur².

Uluslararası ilişkilerde yürütülen politikaların güç eksenli olması ve devletlerinde gücü elde etmeye ya da onu korumaya dönük çaba içinde olmaları temelde insanın doğasına bağlanmıştır³. Yani insan doğası gereği güç peşinde olan ve bencil bir varlık olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle klasik realistler devletlerin bu şekilde davranışlarını da olağan görmektedirler. Onlara göre uluslararası politika veya devletlerarası ilişkilerde güç mücadelesi tarihin hiçbir döneminde önemini yitirmemiştir (Sandıklı ve Emeklier, 2012, s. 6-7). Bu durum uluslararası sistemin yapısının, K.N. Waltz tarafından tanımlandığı üzere adem-i merkezîyetçi ve anarşik olduğu düşüncesini haklı çıkarmaktadır. Bozdağlıoğlu ve Özen tarafından da aktarıldığı gibi Waltz, uluslararası sistemi "bir siyasi yapı ve etkileşim içinde bulunan öğelerden oluşan bir bütün" şeklinde açıklarken, bu sistem içinde devletlerin ayakta kalabilmeleri için gerekli araçları yaratmak ve bunlara dayanmak zorunda olduklarını belirtmiştir (Bozdağlıoğlu&Özen, 2004, s. 62).

Ancak bu güç mücadelesinin tüm ülkeleri aynı şekilde kapsadığı söylenemez. Çünkü ülkelerin stratejik konumları, tarihi ve kültürel yapısı ile sosyo-ekonomik şartları birbirinden farklıdır. Bu farklılık onların dış politikalarına bir diğer ifade ile uluslararası ilişkilerine yansımaktadır. Günümüzde gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler tabiri bir yönüyle de devletlerin belirli alanlardaki gücü ve uluslararası politikadaki rolleriyle ilişkilendirilmektedir. Aktif dış politika yürüten ve çevresini etkileyebilen ülkelerin hem mevcut gücünü koruma hem de bölgesinde ve dünyada sahip olduğu üstünlüğü sürdürmeye

---

² Ayrıntılı bilgi için bkz.: E.Bozkurt, Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanımı, Nobel Yayıncılık (2003).

³ Bu konuda en fazla Hobbes (Leviathan) ve Machiavelli'nin (Prince) görüşlerine atıf yapılmaktadır. Burada temel dayanak *insan doğasının kötülüğü* ve *uluslararası politikanın anarşi* olduğu hatırlanacaktır.

dönük çabaları dikkat çekmektedir. Son dönemlerde bu çabalarıyla öne çıkan ülkelerden birinin de Rusya olduğu söylenebilir.

Rusya Federasyonu, sadece bölgesinde değil kendisine pek de yakın olmayan Suriye’de de etkin bir politika yürütmeye çalışmaktadır. Bu anlamda Rusya’nın, Ukrayna ile yaşadığı siyasi krizin ayak seslerinin aslında çok daha önceden duyulduğu söylenebilir. Daha önce Gürcistan müdahalesi ile Güney Osetya ve Abhazya’nın bağımsızlığını tanınması, Kırım’ı ilhak etmesi ve Suriye’de aktif olarak rejim ve rejim unsurlarını desteklemesi, Rusya’nın ileriye dönük atacağı adımların habercisi olarak görülmektedir.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)’nin yıkılmasıyla birlikte ortaya çıkan Rusya veya Rusya Federasyonu, kısa bir süre için kendi iç sorunlarıyla uğraşması nedeniyle Soğuk Savaş’ın diğer süper gücü olan ABD’ye nazaran uluslararası arenada geri planda kalmıştır. Ancak tarihinde hem Çarlık hem de Sovyetler gibi güçlü devletlerin devamı olan Rusya’nın, eski günlerin arayışında olduğuna dair ipuçlarını vermesi pek de uzun sürmemiştir. Üstelik yeni dönemde Rusya’nın Sovyetlerden kalma önemli miktarda etkili ve özellikle de nükleer silahlara sahip olması güç eksenli dünya siyasetinde kayda değer bir avantaj olarak görülebilir (Askeroğlu, 2020). Yeni dönemde Putin ile yükselişe geçen Rusya, Soğuk Savaş’ın bitişi ile dünyada oluşan yeni düzenin değişmesi sürecinde kendisi için olumlu, ancak diğer ülkeler bakımından tehdit sayılabilecek adımlar atarak bölgesel ve küresel bir güç olduğunu göstermeye çalışmıştır.⁴

Bu duruma Batılı ülkelerin ABD ve Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü/North Atlantic Treaty Organization (NATO) liderliğinde sessiz kaldıkları söylenemez. Dolayısıyla tıpkı Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi Rusya’ya karşı çevreleme ve sınırlandırma politikaları yürütülmeye başlanmıştır. Fakat Rusya’nın Kafkasya, Ukrayna ve Suriye başta olmak üzere şu ana kadar yürütmüş olduğu yayılcı temelli politikalarla kendisine karşı uygulanan bu stratejileri boşa çıkarmaya çalıştığı ve nispeten de başarılı olduğu söylenebilir.

Rusya tarafından yürütülen politikalarının temelinde, Batılı ülkelerin SSCB sonrası bölgeye dönük siyasi yaklaşımları ve faaliyetlerinin payı olduğu düşünülmektedir. Bu kapsamda ABD ve Batılı ülkelerin, SSCB’nin dağılmasından sonra ekonomik olarak zor durumda olan, sosyalist devlet anlayışından kapitalist sisteme entegrasyon sürecinde idari reformlara ağırlık verilmiştir. Yeniden yapılanma sürecinde Boris Yeltsin, Uluslar arası Para

⁴ Rusya’nın ayrıntılı dış politikası için bkz.: S. Askeroğlu (2020), “Rusya’nın Büyük Güç Olma Stratejisi”, Orion Kitabevi.

Fonu (IMF) ve Dünya Bankası (DB) tarafından yönlendirilmeye başlanmıştır. Böylelikle şok terapi programını kabul eden Rusya, Batı tarafından mali politikaların yürütülmesinde belirli bir derecede kontrol altına alınmıştır. Özellikle Yeltsin'in iktidarda olduğu dönem boyunca Rusya, küresel sürece uyum sağlamak amacıyla liberalleşme ve demokratik reformlara yönelmiştir (Orhan ve Çobanoğlu, 2015, s. 55-58). Yeltsin dönemi sonrasında ise Batı, Putin'in liderliğinde Rusya'nın, adeta rekabetçi küresel çevrenin meydan okumalarına karşı hazır duruma gelmesine katkıda bulunmuştur (Macit, 2010, s. 109). Bu dönemde Rusya'nın, sosyalist devlet anlayışı sonrası demokratikleşme çabalarına hız vererek güvenlik öncelikli yeni küresel sistemde işbirliği talepleri, Batılı ülkelerden yeterince ilgi görmemiştir. Buna ilaveten Rusya'nın yakın çevresindeki ülkelerin, Avrupa Birliği (AB) ülkeleri ve ABD tarafından desteklenerek, onlarla ekonomik ve askeri alanlarda işbirliğine gidilmesi, Batı ile Rusya arasındaki gerilimin iyice artmasına neden olmuştur. Bu yaklaşım aynı zamanda, son dönemlerde yeniden ileri sürülen barışa dayalı uluslararası sistem olan idealizmin sorgulanması anlamına gelmekteydi. Ağır (2004, s.102-103), Avrupa ülkeleri ile Rusya arasında yaşanan ve özellikle Doğu Avrupa'yı ilgilendiren fiili sorunsalın, Soğuk Savaş döneminin hemen bitişiyle başladığını belirtmiştir. Buna göre; Avrupa güvenlik ve Savunma Politikası oluşturulması sürecinde güvenlik alanında kurumsal bir değişim yaşanmıştır. Bu yeni güvenlik düzeninin içeriği ve şekli ağırlıklı olarak ulusal çıkarlar ve uluslararası kurumsal baskılar tarafından belirlenmektedir. Yani beklendiği gibi uluslararası politikadaki değişim ve idealizm ekseninde yeni düzen kurma düşüncesi birçok bakımdan sadece düşüncede kalmıştır. Bunun temel sebepleri arasında AB ülkelerinin kendi içinde yaşadığı problemlere ilaveten ABD ve NATO ile yaşadığı görüş ayrılıkları, Doğu Avrupa ülkelerinin Avrupa Birliği (AB) ve NATO'dan ekonomik ve güvenlik konularındaki beklentileri sayılmaktadır.

Arı'ya göre "Yeni Dünya Düzeni" kavramıyla ortaya konmaya çalışılan ve iki kutuplu yapının bozulmasıyla beraber ortaya çıkan yeni uluslararası sistemde, bir istikrarsızlığın ve karmaşanın söz konusu olması kaçınılmazdı. Arı, aslında iki kutuplu yapının, uluslararası sistemde istikrarın önemli bir nedeni olduğunu da belirtmektedir. Çünkü bu yapı içerisinde her iki blok, bir yandan kendi etki alanlarındaki istikrarı sağlarken diğer taraftan da karşı bloğun güvenlik kuşağındaki eylemlerine karışmamakla uluslararası sistemde dengeyi sağlamaktaydı (Arı, 2001, s. 120-121).

Uluslararası sistemdeki tek kutuplu yapılanma ve buna bağlı yeni gelişmeler, mevcut sisteme kıyasla iki kutuplu dünyanın daha dengeli olduğu görüşünü bir anlamda haklı çıkarmıştır. Habermas (2007, s. 109-110) tarafından da belirtildiği üzere; ABD hükümetinin 2002 yılında açıkladığı Ulusal Güvenlik Stratejisi ve 2003 yılı Mart ayında Irak'a girmesi bu dengenin bozulduğunun en önemli göstergesi sayılabilir. Habermas, ABD'nin yürütmüş olduğu politikalarla, hem uluslararası hukuku görmezden geldiğini hem de ulusal çıkarlarını ön planda tutarak Birleşmiş Milletleri (BM) bir kenara ittiğini belirtmiştir. Dolayısıyla yeni dönemde, uluslararası ilişkilerin adalet üzere yürütülmediği, hukukun, barışın ve uluslararası güvenliğin olmadığı gibi demokrasi ve insan hakları bakımından da istenen hedeflere ulaşmanın oldukça zor olacağı ortaya çıkmıştır.

Bununla birlikte ABD'nin, SSCB'nin dağılmasından sonra küresel sistemin tek süper gücü ve egemen aktörü olarak görülmesine rağmen, bu saldırıların ortaya çıkardığı gibi jeopolitik, jeoekonomik, jeostratejik ve jeokültürel güç alanlarını ve bu alanlarda meydana gelen değişimleri denetlemede yetersiz kaldığı (Ergül, 2012, s.179) görüşü dile getirilmiştir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesine önemli etkisi olduğu düşünülen ekonomik sebepler yeni dönemde de ön plana çıkmıştır. Bilindiği üzere Sovyetlerin çöküşünde ekonomideki kötü gidişatın etkilerinden özellikle bahsedilmektedir⁵. Ayrıca Rusya'nın 1998 yılında yaşamış olduğu kriz ise son derece yıkıcı olmuştur. Bu süreçte Rusya ekonomisinin % 4,9 oranında küçüldüğü, enflasyon oranının %11'den %84,4'e yükseldiği ve borçlarını ödeyemeyeceğini belirterek moratoryum ilan etmek zorunda kaldığı görülmektedir (Oktar&Yüksel, 2016, s. 331-332). Bedirhanoğlu (1999), Rusya'nın yaşadığı krizin öncesinde yaşanan Asya Krizi ve petrol fiyatları ile ilişkilendirildiğini ancak krizin temel sebebinin 1992'den sonra ülkede yaşanan ve liberal çevreler tarafından basitçe "piyasa ekonomisine geçiş" olarak adlandırılan karmaşık ve sancılı toplumsal değişim ve altüst oluş sürecinin bir parçası olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Petrol fiyatlarındaki düşüş ile ekonomisi sıkıntıya giren Rusya ekonomisi, alınan sıkı tedbirler ve artan ihracat ile birlikte yeniden toparlanmaya başlamıştır. Kısa sürede yukarı doğru ivme kazanan Rusya ekonomisi 2000 yılında % 8,3 ve 2001 yılında da yaklaşık %5 büyüme oranına ulaşmıştır (Güran, 2021, s. 522). Sonuç olarak iki binli yılların başında Rusya, ekonomik olarak çıkış yakalamış ve bu durum hem iç hem de dış siyasetine olumlu yansımıştır. Bir diğer ifade ile Sovyetler Birliği'ni çöküşe sürükleyen

⁵ <https://www.dw.com/tr/putinden-abdye-yayl%C4%B1m-ate%C5%9Fi/a-2519775>.

ekonomi Rusya'yı etkin bir aktör haline getirmiştir. Bu toparlanma ve özgüven, o dönemde Putin başta olmak üzere Rus yetkililerin konuşmaları ve açıklamalarına da yansımıştır⁶.

2. RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI VE EKONOMİK ETKİLERİ

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın nedenlerinin ayrıntılı olarak ele alınmayacağı bu çalışmada Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) tarafından hazırlanan "Rusya'nın Ukrayna'yı İşgali ve Uluslararası İlişkiler Çalıştayı Sonuç Raporu"nda belirtilen bazı hususlara değinmek konunun anlaşılmasına katkı sağlayabilir. Raporunda belirtildiği üzere; Rusya'nın Ukrayna'yı işgali üç hipotez üzerine oturtulabilir: Birincisi komünist düşünceden kopan Rusya'nın, küresel güç olma bakımından ittifak kurduğu Çin kadar başarılı olamaması ve bu açığı Rus milliyetçiliği ile kapatma düşüncesidir. İkinci olarak; Çin'in gölgesinde kaldığı düşüncesiyle öne çıkma isteğidir. Üçüncüsü ise Rusya'nın kendisine oranla daha demokratik yönetimleri (Ukrayna gibi) rejimin sürekliliği açısından bir tehdit olarak algılamasıdır.⁷ Raporunda ayrıca Rusya'nın Ukrayna'yı işgaline giden süreçte şu dört dinamik vurgulanmıştır: "(1) Çinin yükselişi, çok kutupluluk ve ABD'nin mevzi kaybediştir. Bu kayma ile ABD'nin bu sorumluluğu AB'ye bırakması Putin'e fırsat doğurmuştur. (2) Önü alınmayan/alınamayan saldırgan revizyonizm öğrenerek gelişiyor. (3) Avrupa'da sağın yükselişi Rusya'ya alan açıp Batıya sızma şansı vermiştir. Bu durum Batı'nın zayıflık semptomu olarak okunabilir. (4) Liberal düzenin krizleri olarak tanımlanan hegemon güçlerin değer dayatmaları sistemde çok sayıda küskün aktör üretti. Alternatif değerler göz ardı edildi. Sistemde küskün aktör sayısının artmış olması benzer krizlerde Batının yeterince taraftar bulamayacağına habercisidir."

Belirtildiği üzere Soğuk Savaş sonrası dünyada oluşturulmaya çalışılan yeni düzen yine güç eksenli ve neo-liberal kapitalizme dayanmaktadır. Neo-liberal küresel sistemin 2008 krizi ile ciddi eleştirilere maruz kalması ve sistemin sorgulanması aynı zamanda Rusya'nın da yükselişe geçtiği bir dönemdir. Bu dönemde uluslararası sistemin, söylendiği gibi eşit ve egemen devletlerarası ilişkilerden ziyade devlet dışı aktörler üzerine inşa edildiği kabul edilmektedir. Dikkaya ve Özyakışır (2008, s.86) tarafından da belirtildiği üzere bu süreçte

⁶ <https://www.dw.com/tr/putinden-abdye-yayl%C4%B1m-ate%C5%9Fi/a-2519775>,

<https://www.sde.org.tr/konferans-panel/kolektif-caresizlik-munih-guvenlik-konferansinin-cokusu-faaliyeti-25978>

Erişim:20.01.2022.

⁷ Bkz. TÜBA, <https://www.tuba.gov.tr/>, Rusya'nın Ukrayna'yı İşgali ve Uluslararası İlişkiler Çalıştayı Sonuç Raporu, Erişim: 11.02.2022.

ulus-devletlerin gücünü ortadan kaldıracak boyutlara düşüren uluslarüstü kurum ve kuruluşlar/organizasyonlar nicelik ve nitelik olarak artış göstermişlerdir. Bu kurum ve kuruluşlar tarafından ortaya konan politikalar ise ulusal hükümetleri etkisi altına almaya yönelik olmuştur.

Böylece sadece askeri-siyasi anlamda değil aynı zamanda ekonomik açıdan da güçlü kabul edilen/gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasında hiç de adil olmayan bir rekabetin öne açılmıştır. Aynı dönemde Ortadoğu ve Akdeniz, Kafkaslar ve Orta Asya ile Karadeniz’de bir güç çekişmesinin yaşandığı, bunlarla ilgili sorunların uluslararası arenada günümüze kadar konuşulmaya devam edildiği söylenebilir. Belirtilen bölgelerde özellikle ekonomik amaçlı yürütülen politikaların sonuçları çekişme, çatışma ve vesayet savaşları şeklinde görülmüştür. Aynı şekilde diğer bölgelerde olduğu gibi Ukrayna üzerinde de Rusya-Batı çekişmesinin olduğu ve Ukrayna’daki gelişmelerin diğer bölgelerden ayrı okunamayacağı belirtilmiştir. Bir başka anlatımla, Ukrayna’da 2004 yılında başlayan gelişmeler takip edildiğinde arka planda Rusya ve Batı (AB, ABD) ülkeleri arasındaki ekonomik çıkarların ülkeyi ve bölgeyi bugünkü savaş durumuna sürüklediği kabul edilmektedir. Bu bakımdan ABD’nin, Rusya’nın Ukrayna’daki politikalarını eleştirirken Suriye vurgusu yapması ve Rusya’nın da Ukrayna’da ki karışıklıklarda ABD ve AB’yi suçlayıcı söylemlerde bulunması dikkat çekici bulunmuştur (Öztürk, 2014, s. 4-7).

Öte yandan Rusya-Ukrayna gerginliğini ele alan tüm çalışmalarda değinildiği gibi; Ukrayna’nın jeostratejik konumu Batı-Rusya çekişmesinde üzerinde durulması gereken en önemli noktadır. Bu konum Rusya için tarihi, siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan özel önem arz etmektedir. Hem Batı hem de Rusya bunun farkında olarak Ukrayna üzerindeki hegemonyalarını sürdürmek istemişler ve günümüzde de bu mücadele devam etmektedir. Ukrayna için uluslararası sorun haline dönüş(türül)en temel konular; Kırım ile birlikte dil, etnik yapı, din/mezhep bakış açısı, Batı ya da Rusya yanlısı kültürel ve ekonomik toplumsal tutumlar sayılabilmektedir. Ancak tüm bu konuların dışında Rusya açısından daha hayati önemi haiz olan konu uluslararası güç mücadelesinde kazanacağı avantajlı pozisyonudur. Ayrıca bu mücadelenin bir tarafının da Çin gibi küresel bir gücü ilgilendirdiği iddia edilmiştir (Mermer, 2022). Zaten şu ana kadar Çin tarafından ortaya konan tavır⁸ bir taraftan Rusya’ya yalnız bırakmama diğer taraftan da Batılı ülkelerle ilişkileri koparmamaya dönük denge politikası şeklinde gerçekleşmiştir. Bu durumun oluşmasında Çin’in hem Avrupa’ya dönük

⁸ Bkz.: <https://www.trthaber.com/haber/guncel/rusya-ukrayna-savasinda-cinin-tavri-676360.html>.

ekonomik hedeflerinin hem de kendi bölgesinde cereyan eden olayların (Tayvan meselesi gibi) etkisinin olduğu söylenebilir.

Birçok çalışmada değinildiği gibi Rusya-Ukrayna krizine tarihi açıdan bakıldığında, çok uzun bir süre birlikte yaşayan bu Slav toplulukların gerek Çarlık döneminde gerekse Sovyetler Birliği döneminde Rusların egemen olduğu bir tablo görülmektedir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Ukrayna'nın da diğer ülkeler gibi bağımsızlığını ilan etmesi, Rusya devleti ve toplumunda düş kırıklığına neden olmuştur. Bu durum sadece Ruslar için değil, Rusya'nın Ortodoks Slav dünyası liderliğine inanan bir kısım Ukraynalı için de geçerlidir. Ancak toplumun geri kalanı için Ukrayna dili ve Avrupa'ya yakınlığı ile Ukrayna, bağımsızlığı çoktan hak etmektedir (Kapeler (2014, s. 107). İşte bu noktada hegemonik olarak Rusya'nın merkeziyetçi yaklaşımı, Askeri Doktrine de yansımıştır. Rusya'nın Askeri Doktrininde Rusya Federasyonu sınırlarına NATO unsurlarının yaklaşması Rusya tarafından tehdit olarak görülmektedir⁹. Dolayısıyla Rusya, kendine sınır olan siyasi kriz yaşadığı Ukrayna'da NATO unsurlarına sıcak bakmamıştır.

Öte yandan Sovyetlerin dağılması sonrasında 24 Ağustos 1991 tarihinde Sovyetler Birliği'nden ayrılan Ukrayna devleti, parlamentosunda aldığı kararla yeni bir ülke olarak bağımsızlığını ilan etmiştir. 1991-2014 yılına kadar Batı ile Rusya mücadelesi çerçevesinde Ukrayna'da iktidar değişimleri yaşanmıştır (Çobanoğlu, 2015, s.34,35). Özellikle Rusya'nın toparlanmasından sonra Batı ve Rusya arasında sıkışan Ukrayna, her iki tarafı da memnun edecek dengeli bir dış politika geliştirememenin sıkıntısına daha uzun süre katlanacak gibi görünmektedir. Buna ilaveten genellikle Orta Asya ve Ortadoğu ülkelerinin yaşadığı talihsizliği bu kez Ukrayna yaşamaktadır. Bir yanda sahip olduğu özellikler bakımından Ukrayna'nın hem Batı hem de Rusya için önemli bir ülke konumunda olması öte yandan uluslararası ilişkilerde realist politikaların oldukça popüler olduğu bir dönemde bu sıkıntıların yaşanması bu talihsizliğin boyutlarını oldukça artırmıştır.

Bunlara ilaveten, devletlerarası ilişkilerde, neo-liberal dönem ile birlikte ekonominin ağırlığının arttığı kabul edilen bir olgudur. Bu dönemin belirgin özelliği ise belirtildiği üzere ulus-devletler üzerinde yeni aktörlerin etkisinin art(ırıl)ması olmuştur. Uluslararası şirketler, uluslar üstü kurum ve kuruluşlar (IMF, Dünya Bankası gibi) dünyadaki tüm ekonomik faaliyetlerde belirleyici rol oynamaktadırlar.

---

⁹ <https://rg.ru/documents/2014/12/30/doktrina-dok.html>.

Rusya-Ukrayna krizinde de benzer şekilde dünya piyasalarının önemli oranda etkilendiği ve etkilenmeye devam edeceği görülmektedir. Öncelikle fiyatlar konusundaki dalgalanmaların neredeyse tüm dünyada etkisini gösterdiği söylenebilir. İkinci olarak ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerinde olumsuz sonuçlar beklenen bir durumdur. Dolayısıyla fiyatlar üzerinden meydana gelen değişimlerin enflasyonun yükselmesine, ekonomideki büyümenin durması ise dünya ticaretinde bir daralmaya yol açacağı kabul edilmiştir. Nitekim çok geçmeden petrol ve doğalgaz başta olmak üzere fiyatlardaki yükseliş ülkelerin mali dengelerini bozarak ekonomik açıdan sıkıntıya düşmelerine yol açmıştır. Dünyada Covid-19 nedeniyle yaşanan Pandemi sürecinin etkileri devam ederken bu kriz ülkelerin ekonomilerini büyük ölçüde etkilemiştir.

Türkiye'nin de bu krizden etkilenen ülkelerin başında geldiği kabul edilmektedir. Bunda hem Rusya ve Ukrayna ile olan ticari ilişkilerinin hem de enerji kaynaklarında dışa bağımlılığın etkisinin olduğu söylenebilir. Eğilmez (2022), krizin Türkiye üzerine muhtemel etkilerini, fiyatların yükselmesi, enflasyonda büyük artış, cari açığın artması, bütçede açıkların meydana gelmesi ve ekonomide küçülme olarak belirtmiştir. Nitekim Eğilmez tarafından da dikkat çekilen, fiyatların ve enflasyonun yükselmesi kısa sürede gerçekleşmiştir.¹⁰

24 Şubat 2022'de resmen başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı, aslında 2014 yılındaki savaşın devamı olarak kabul edilmektedir. Rusya Federasyonu tarafından 2014 yılında Ukrayna toprağı olan Kırım'ın ilhakıyla devam eden çatışmalara kıyasla 2022 savaşının bilançosu oldukça yüksektir. Savaşın başladığı şubat ayından bu yana her iki taraftan da sivil ve asker on binlerce kayıp ve milyonlarla ifade edilen göçler yaşanmıştır. Ayrıca ekonomik bakımdan sadece bölge ülkeleri değil aynı zamanda tüm dünyada olumsuz etkiler gözlemlenmektedir. Savaşın gölgesinde, karşılıklı yaptırımların açıklanması krizin etki alanını genişletmiştir. Başta Türkiye olmak üzere savaşın sona erdirilmesine dönük devletler düzeyinde yürütülen çabalar şu ana kadar istenen sonucu vermemiştir¹¹. Savaşın giderek tüm

---

¹⁰ TÜİK tarafından Türkiye'de Temmuz 2022 enflasyonu %79,60 olarak açıklanmıştır. 2021 yılı Temmuz ayı enflasyonu ise % 18,95'tir.

¹¹ Türkiye'nin, Rusya-Ukrayna savaşında barışçı girişimleri, uluslararası kamuoyu tarafından dikkatle izlenmiştir. Bu girişimlerden bazıları; savaşın başlamasından kısa bir süre sonra her iki ülke dış işleri bakanlarının Antalya'da bir araya getirilmeleri, 29 Mart tarihinde İstanbul'da görüşmelerin yapılması, tahıl koridorunun açılması ve esir takasının gerçekleştirildiği çabalardır. Ayrıca Türkiye'nin, 2014 yılında Rusya

dünyayı etkilemesi, barışı tesis etmeye dönük çabaların yetersizliği ve etkisiz kalışı neo-liberal bağlamda küresel uluslararası sistemin de sorgulanmasına yol açmıştır.

SONUÇ

Dünyadaki son gelişmeler ele alındığında devletlerarası ilişkilerin genellikle realist çerçevede seyrettiği söylenebilir. Bu kapsamda Rusya-Ukrayna Savaşı sadece iki ülkeyi ilgilendiren bir durum değildir. Bu savaş uluslararası boyutları olan bir çekişmenin yaşandığı tablo şeklinde okunabilir. Bu tablonun ortaya çıkmasında Rusya kadar ABD ve AB liderliğinde Batılı ülkelerinde payının olduğu açıktır.

Aslında Rusya'nın Gürcistan ve Suriye politikalarına AB, NATO ve ABD'nin karşılık vermesi beklenirken Ukrayna geriliminin ortaya çık(arıl)ması hem Rusya'nın gücünü pekiştirmesi bakımından hem de belirtilen küresel güçlerin rövanşı alması yönünden bir fırsat olarak görülmektedir. Dolayısıyla Ukrayna krizi başka bölgesel ve küresel krizlere de sebep olabilecek bir potansiyel taşımaktadır. Her iki tarafın boğazlar üzerindeki beklentileri buna örnek olarak gösterilebilir. Ancak şimdilik Türkiye'nin yürüttüğü dengeli politikalara bağlı olarak bu beklentiler karşılık bulmuş görünmemektedir.

Mevcut durumda Rusya'nın yürütmüş olduğu politikaların ve Rusya-Ukrayna Savaşı'nın, uluslararası ilişkilerin gelmiş olduğu noktayı gözler önüne sermesi bakımından son derece önemli olduğu düşünülmektedir. Ancak bugünkü ortamın oluşmasına katkıda bulunan AB ve ABD gibi küresel güçleri de unutmamak gerekir. Soğuk Savaş sonrası uluslararası ilişkilerin sağlıklı yürütülememesi, idealist politikaların sadece söylemde kalması, bugüne kadar Batı'nın uluslararası hukuku önemsemeyen ve ağırlıklı olarak yalnızca ulusal çıkarları ekseninde hareket etmesi krizin çözümünü zorlaştırmıştır.

KAYNAKÇA

Ağır, B.S. (2004), "Soğuk Savaş Sonrası Avrupa Güvenlik Düzenin Kurumsal Bir Bakış", Uluslararası Güvenlik Sorunları, Der.: K. Kasım & Z. A. Bakan, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM) Yayınları, Ankara.

Arı, T. (2001) .*Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*. Alfa Yayınları.

---

tarafından Kırım'ın ilhak edilmesini tanınamama kararı ve Montrö Sözleşmesi çerçevesinde boğazlar konusunda dengeli bir siyaset yürüterek barışa önemli katkı sağladığı söylenebilir.

- Askeroğlu, S. (2020) .*Rusya 'nın Büyük Güç Olma Stratejisi*. Orion Kitabevi.
- Bedirhanoglu, P. (1999). Asya krizinden Rusya'ya, *Birikim Dergisi*, 119 (1999).
<https://birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-119-mart-1999/2313/asya-krizinden-rusya-ya/3249>.
- Bozkurt, E. (2003) .*Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanımı*. Nobel Yayıncılık.
- Bozdağlıoğlu, Y. & Özen, Ç. (2004). liberalizmden neoliberalizme güç olgusu ve sistemik bağımlılık, *Uluslararası İlişkiler*, 1 (4), s.59-79.
- Çobanoğlu, S. (2015). Avrupa ve Rusya İkileminde Post-Sovyet Ukrayna'da Devlet Geleneğinin Kurumsallaşma Sorunu Üzerine Bir İnceleme, s.27-56. *KAYFOR 13 Bildiri Kitabı 15-17 Ekim*, Konya.
- Dikkaya, M. & Özyakışır, D. (2008). *Küreselleşmenin Ekonomi-Politiği*. Gazi Kitabevi.
- Eğilmez, M. (2022), “*Ukrayna Savaşının Ekonomik Etkileri: Güncel Değerlendirme*”, 06 Mart 2022, <https://www.mahfiegilmez.com/2022/03/ukrayna-savasnn-ekonomik-etkileri.html>, Erişim: 05.07.2022.
- Ergül, N. (2012). *Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri*. Ed.:A. Sandıklı, BİLGESAM Yayınları.
- Güran, M.V. (2021). 1998 Rusya finansal krizinin gelişimi ve etkileri, *Journal of Academic Value Studies*, 7 (4). s. 515-524.
- Habermas, J. (2007). *Bölünmüş Batı*. Yapı Kredi Yayınları (YKY).
- Kapeler, A. (2014). Ukraine and Russia: Legacies of the imperial past and competing memories, *Journal of Eurasian Studies* 5 (2014) 107–115.
- Lebow, R. N. (2021). “Klasik Realizm”, *Uluslararası İlişkiler Teorileri* içinde T.Dunne, M. Kurki, S.Smith, (Ed.), M. Ceylan (Çev.), Felix Kitap.
- Macit, N. (2010). soğuk savaş sonrası Rusya'da ulusal ideolojinin oluşumu, din ve diplomasi, *Journal of Turkish World Studies*, X/2 (Kış 2010), s.97-122.
- Mermer, C.T. (2022), Rusya-Ukrayna Savaşı; Gündemden Geleceğe Bir Değerlendirme, Türkiye Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM), <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:LNxIG6CMc-wJ:https://tasam.org/tr-TR/Icerik/69066/rusya-ukrayna-savasi-gundemden-gelecege-bir-degerlendirme&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr>, Erişim: 08.11.2022.

Morgenthau, H.J. (1991). *Politics Among Nations The Struggle for Power and Peace*. Sixth edition, Revized by. K.W. Thompson, Vanguard Books.

Oktar S. ve Yüksel, S. (2015). 1998 yılında Rusya’da yaşanan bankacılık krizi ve öncü göstergeleri, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B. Dergisi*, 37 (2) s. 327-340.
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1367791>

Orhan, G., ve Çobanoğlu, S. (2015). Sovyet sonrası dönemde Rusya’da idari reform politikaları. *Yasama Dergisi*, (30), 44-69.

Öztürk, S. (2014), “Ukrayna Krizi: Yeniden Soğuk Savaş Senaryosu ve Kırım”, Türk Akademisi Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı (TASAV) Dış Politika Araştırmaları Merkezi Değerlendirme: 7, Şubat 2014. www.turkakademisi.org.tr

Potyemkin, V., Bakruşin, S., Efimov, A.& Mintz, İ. (2009). *Uluslararası İlişkiler Tarihi (Diplomasi Tarihi)*. Çev.: A. Tokatlı, Evrensel Basım Yayın.

Sandıklı, A .& Emeklier, B. (2012). “Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm” *Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri* içinde, A. Sandıklı (Ed.), BİLGESAM Yayınları, İstanbul.

<https://www.sde.org.tr/>, Stratejik Düşünce Enstitüsü

<https://www.dw.com/>, Deutsche Welle

<https://www.tuba.gov.tr/files/yayinlar/raporlar/>, Rusya’nın Ukrayna’yı İşgali ve Uluslararası İlişkiler Çalıştay Sonuç Raporu, Erişim:11.02.2022.

<https://www.trthaber.com/haber/guncel/rusya-ukrayna-savasinda-cinin-tavri-676360.html>

<https://rg.ru/documents/2014/12/30/doktrina-dok.html> Erişim: 21.11.2022